

İlköğretim Okullarında Öğrenci Devamsızlığının Nedenleri

The Reasons of Absenteeism in Primary Schools

Mehmet ÖZBAŞ*
Erzincan Üniversitesi

Öz

Bu araştırma ile ilköğretim okullarında öğrenci devamsızlığının nedenlerinin incelenmesi ve öğrencilerin okullarına tam zamanlı olarak devamlarının sağlanmasında ilgililerce yapılması gerekenlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın konusuna ilişkin inceleme alanını bir ilköğretim okulunun 3. sınıflarından bir şube oluşturmuştur. Araştırma sürecinde araştırmacı tarafından geliştirilen Devamsızlık Nedenleri Görüşme Ölçeği kullanılmıştır. Ölçeğin kapsam geçerliğinin saptanması amacıyla uzman görüşlerine başvurulmuş, güvenirlilik düzeyinin belirlenmesi için ise önuygulama yapılmıştır. Önuygulama sonucu ölçeğin güvenirlilik düzeyinin % 90,8 olduğu saptanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, ailenin çocuğun okul yaşantılarına ilişkin ihtiyaçlarını karşılayamaması ve ekonomik gerekçelerle çocuğun işgücüne ihtiyaç duyması öğrencilerin devamsızlığına neden olmaktadır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda ailelere eğitimin öneminin benimsenilmesi, ekonomik destek sağlanması ve öğrencilerin sağlık durumlarının yakından izlenmesi konularında yardımcı olunmasına ilişkin önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: İlköğretim okulu, öğrenci devamsızlığı, devamsızlık nedenleri.

Abstract

This research aims to examine the student absenteeism in primary schools and to determine to take needed steps by the authorities for the students to attend the school full time. The study was conducted with a branch of 3rd grade primary school students. The Discussion Scale of the Reasons of Discontinuity is used which has been developed by the researcher. The experts are referred for their opinions in order to validate the scope of the scale and a preliminary practice is applied to determine the level of its reliability. As a result of the preliminary practice the level of reliability is fixed to be 90.8 %. As the finding reveal, families who cannot support students for their educational needs and harnessing the labour of the children for financial purposes lead to their absenteeism at school. In accordance with the results taken from the research, suggestions have been made on imposing the families about the importance of education, supporting them financially and taking care about the health of the students.

Keywords: Primary school, student absenteeism, the reasons of absenteeism

Summary

Purpose

This research aims to study student absenteeism in primary schools, to put out the reasons of student absenteeism in a 3rd class in Yeşilevler Primary School and to develop suggestions on the results shown.

* Yard. Doç. Dr. Mehmet ÖZBAŞ, Erzincan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, ozbas69@hotmail.com

Method

A sample examination and the method of relational search have been used in this study in order to determine the causes of student absenteeism in primary schools. In the process of this research, the Discussion Scale of the Reasons of Discontinuity which has been developed by the researcher is used as a tool to gather data and it is developed by the help of the literature, the expert opinions and the results of preliminary practices. The scale consists of 26 subjects including the sources of absenteeism. The data related to absenteeism includes a triple grouping of 'being late', 'class absenteeism' and 'daily absenteeism' in the scale. The opinions of the experts are referred in order to support the validity of the scope of the scale. In reference to the opinions of the experts the subjects which have the same contents and the detailed explanations are removed from the scale. Two practices were made with a 15 day break by the groups of students and their parents who attended the research in order to determine the reliability level of the scale. As a result of two practices, the scale has been proven to have the reliability level of 90.8 %.

Results

According to both students and their parents the most frequent reason to be late at school is 'not being able to get prepared in time'. The most important factor for class absenteeism is the 'student who does not do his/her homework in time.' 'The fear of being not successful due to being anxious about the exams' and 'fear of coming to school alone' are other reasons for the class absenteeism. According to both students and their parents the reason for most frequent daily absenteeism is 'student having physical illness'. 'Living far from the school' and 'cold or rainy weather conditions' also contribute to the daily absenteeism. In addition, according to the students 'the family harnessing the children for their economical use', 'economical problems' and 'the family failing to support to provide the proper conditions for their children to attend school' are other factors of student absenteeism.

Discussion

The school starting as early as 7.40 a.m. and bad weather conditions cause the students to be late for school. The students who do not know about the methods and the techniques of studying lessons and feeling anxious about being unsuccessful lead to their class absenteeism. The family who do not give importance to education, harnessing the child's labour in order to get financial gain and economical problems cause daily absenteeism of the students. Also, having health problems is another factor contributing to student absenteeism.

As the findings of this research study suggest, in order to take the steps needed, suggested are providing full time education, breaking up the school work when the weather conditions are negative, providing the student and their families with the methods and techniques of studying, supporting the student for self-realisation and preventing extreme anxiety. There also have been suggestions on the subjects about the family to be imposed on the importance of education, supporting the family financially and carefully caring about the health of the student.

Giriş

Öğrencilerin özelliklerine uygun olarak eğitim olanaklarından olabilecek en üst düzeyde yararlanmalarını sağlamak, okullarının önemli işlevlerinden biridir. Bu işlevi gerçekleştirebilmesinin koşullarından biri devamın sağlanmasıdır. Öğrencilerin öğrenmeye hazır bir biçimde okullarına devam edebilmeleri için onların öncelikle önkoşul niteliğindeki gereksinimlerinin karşılanması gerekir. Okul yaşantılarının devamı için zorunlu olan bu gereksinimleri, temel fizyolojik ve eğitsel gereksinimler olarak ifade edebiliriz. Öğrencinin eğitiminden sorumlu bireylerin eğitime ilişkin olumlu bir tutuma sahip olması da bu bağlamda ele alınabilecek önemli bir zorunluluktur.

Okulöncesi, orta ve yükseköğretimin aksine ilköğretim, öğrencilerin yasal olarak devam etmeleri gereken zorunlu öğretim basamağıdır (MEB, 2004). Türkiye’de daha önce 5 yıl olan zorunlu öğretim süresi 4306 sayılı kanunla 1997-1998 öğretim yılından itibaren 6-14 yaş grubu çağ nüfusunu kapsayacak şekilde kesintisiz 8 yıla çıkarılmıştır (MEB, 1997b). Zorunlu öğrenim çağındaki öğrencilerin velileri, öğrencilerin okula devamını sağlamakla yükümlüdür. Velilerle birlikte okul yönetimleri, mili eğitim müdürlükleri, denetçiler, muhtarlar ve mülki amirler öğrencinin okula devamının sağlanması konusunda ortak yükümlülüklerle sahiptir (MEB, 2004). İlköğretim okullarında öğrenme süreçlerinden ‘tam zamanlı’ olarak yararlanmak, her öğrenci için gerçekleştirilmesi beklenen en önemli hedeflerden biridir.

Öğrenme yaşantılarının merkezinde öğrencinin yer aldığı öğrenci merkezli eğitim, zamanın dikkatli ve verimli kullanılmasını gerektirir. Öğrenme için ayrılan süre içerisinde öğrencinin bulunmadığı bir öğretim etkinliği, onun gerçekleştireceği öğrenme yaşantılarının eksik olmasına neden olmaktadır. Bu duruma etki eden en önemli neden ise “devamsızlıktır”. Okul yönetiminin boyutlarından “öğrenci hizmetleri” kapsamında yönetimi en çok uğraştıran işlerden biri öğrenci devamının izlenmesidir (Taymaz, 2000: 123). İlköğretim çağı olan 6-14 yaş grubundaki öğrencilerin öğretim süreci içerisinde yer almaları, onların ekonomik sömürüye karşı korunmasını da sağlamaktadır (MEB, 1997a). İlköğretimde % 100 okullaşmanın sağlanması için okuldan diplomasız ayrılmaların önlenmesi ve farklı yaşam koşullarına sahip gruplara olanaksızlıklarını giderici seçenekler sunulması gerekir (Eğitim Reformu Girişimi, 2008).

İlköğretim Okullarında Öğrenci Devamını Engelleyen Nedenler

Öğrencinin okula devamsızlığının tam olarak anlaşılabilmesi için onun her yönüyle bir bütün olarak tanınması gerekir. Bu çalışmada devamsızlık nedenleri öğrenciyi etkileyebilecek çeşitli değişkenler açısından çok yönlü bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Bu bağlamda öğrenci devamsızlığının nedenleri aileye, öğrenciye, okula, sınıfa, doğal koşullara ve arkadaş çevresine dayalı olarak altı ana başlık altında toplanmış ve sorunların kaynağında çözümü için yapılması gerekenlere yer verilmiştir.

Aileden Kaynaklanan Devamsızlık Nedenleri: Anne-babanın ayrı olması, ailenin ekonomik durumunun yetersiz olması, çocuğun eğitiminin ailesince önemsenmemesi, ailenin çocuğun okula devam edebilmesi için gerekli koşulları sağlayamaması, çocuğun okuluna zamanında hazırlanamaması olarak sıralanabilir (Başaran, 1996; Kadı, 2000; Mowat ve White, 1985; Öner, 1997; Rosenthal ve Sawyers, 1996). Öğrencinin okula devamıyla ilgili sorunun kökeninde ailesi varsa, çözümü, ailenin özelliklerinde aramak gerekir. Ailelerin okula ilişkin önyargıları, olumsuz tutumları çocuğun devamına engel oluyorsa, aile ile okul arasında etkili iletişim ve işbirliği yolları geliştirilir. Okul ile iletişimi hiç olmayan ya da sınırlı olan ailelerin çocuklarının devamsızlıklarının, iletişimi yeterli düzeyde olan ailelerin çocuklarından çok daha fazla olduğu gözlenmektedir (Gilmore, 1985; Özbaş, 2009). Araştırma bulguları, öğrencilerin ailelerinden kaynaklanan özelliklerin, onların okula devamlarını, akademik başarılarını etkilediğini göstermektedir (Beler, 1990; Bilgin, 1990; Eastman, 1998; Eğitim Reformu Girişimi, 2009; Yavuzer, 1992; Yaylacı, 1999).

Aileler, okulların etkileşimde bulunmaları gereken en yakın toplumsal çevrelerini oluşturmaktadır. Ancak okullar yıllarca aile ile işbirliğini göz ardı etmiş ve bundan doğacak eğitsel destekten yararlanamamışlardır. Okul geleneksel anlayışla aile ile arasına aşılması zor bir duvar örmüştür. Öyle ki okul yanı başında bulunan fakat okuma-yazma bilmeyen anne-babalara bir öğrenme merkezi olarak hizmet sunamamıştır (Uğürol, 1998). ABD Eğitim Bakanlığı’nın Araştırma Geliştirme Birimi’nce yayımlanan bir rapor, ailenin okula katılımı ile harekete geçen birçok eğitim dinamiğinin, öğrencinin okula devamını ve başarısını artırdığını ortaya koymuştur (Funkhouser, Gonzales ve Moles, 1998). Aile ve okulun ortak çalışmasından en büyük yararı kuşkusuz öğrenci sağlamaktadır. Okula ana-baba katılımı, öğrenim kademelerinin tamamında öğrenci başarısının anahtarı konumundadır. Birçok araştırma bulgusu, okullarda etkili ana-baba

katılımının, öğrencinin okula devamını, başarısını, motivasyonunu, benlik saygısını artırdığını ve okula yönelik olumlu tutum geliştirmesini sağladığını göstermektedir (Burns, 1993).

Öğrenciden Kaynaklanan Devamsızlık Nedenleri: Okulların en önemli varlık nedenleri öğrencilerin eğitim gereksinimlerini karşılamak ve onlara güçlü oldukları alanlarda gelişme olanakları sunmaktır. Okulların bu işlevleri çoğu kez gerçekleştiremedikleri görülmektedir. Öğrenciler, kişisel gereksinimlerinin karşılandığı ve bunun çeşitli etkinlikler aracılığıyla devam ettirildiği ortamlarda bulunmak ister (Jones ve Jones, 1997). Herkes gibi öğrencilerin de birinci derecede karşılanması gereken gereksinimleri; beslenme, barınma, giyinme ve güven içinde yaşamını sürdürebilme ile ilgili olan temel gereksinimlerdir. Bunları öncelikle aile karşılamak zorundadır. Eğer bunları aile karşılayamıyorsa okulun karşılaması gerekir. Etkili okullar öğrencilerin yalnızca okul içindeki yaşantılarıyla değil, okul dışındaki yaşantılarıyla da ilgilenmeyi görev edinmiş okullardır. Öğrencilerin okul dışındaki yaşam koşulları, okula devamı engelliyorsa, okul yönetimi gerekli önlemleri almak zorundadır. Okul, öğrencinin başka bireylerle birlikte eğitimini sürdürdüğü toplumsal bir çevredir. Öğrencinin bu çevrede toplumsal olarak karşılanması gereken en önemli gereksinimleri, kabul edilme, saygı görme ve sevgi ile ilgilidir. Öğrencinin okul ve sınıf yaşantılarında korku, endişe ve kaygı gibi duyguları yaşamamasına çalışılır. Öğrencilerin kendilerinden kaynaklanan en önemli devamsızlık nedenleri arasında yaşamakta oldukları herhangi bir hastalık, dersleriyle ilgili sınavlardan düşük not alma korkusu gibi etkenler yer almaktadır (Tutar, 2002).

Okuldan Kaynaklanan Devamsızlık Nedenleri: İlköğretim 6-14 yaş grubu öğrencilerin öğrenim gördüğü öğretim basamağıdır. Bu yaş grubu bireylerin en önemli özelliği oyun çağını yaşamakta olmalarıdır. Bu nedenle okulların çocukların bilişsel, duyuşsal ve devinsel gelişimlerine ağırlık verici etkinlik alanları açısından zenginleştirilmesi gerekir. Öğrencilerin fiziksel, zihinsel, toplumsal vb. birçok alanda yetersizlikleri olabilir. Bunların olumsuz sonuçlarını giderebilecek olanlar ise okullarda öğrencilere destek hizmeti sunan “psikolojik danışma ve rehberlik servisleridir”. Herhangi bir alanda yetersizliği olan öğrencinin “tanılama” işleminden sonra yetersizliğine uygun alanda geliştirilmesi gerekir. Yetersiz olduğu alan ile ilgili gereksinimleri giderilemeyen öğrencinin okula ilgi ve dikkatle devam isteği azalabilir.

Sınıftan Kaynaklanan Devamsızlık Nedenleri: Sınıf, öğrenme yaşantıları gerçekleştirmek amacıyla oluşturulmuş özel bir toplumsal çevredir. Sınıf içi yaşamda gerçekleştirilen öğretimsel etkinliklerin sonuncu hedefi öğrencide istenilen davranışların meydana getirilmesidir. Sınıfta öğrencilerin bütün zamanlarını ilgi ve dikkatle öğretim etkinliklerine harcayacakları öğrenme süreçlerine yer verilir. Öğrenci gereksinimlerinin ön planda olduğu öğretim süreci, bireysel ağırlıklı öğrenmelerin gerçekleştirilmesiyle sağlanabilir. Öğretimin bireyselleştirilmesi ise merkezde öğrencinin olduğu öğrenme etkinliklerinin gerçekleştirilmesini gerekli kılar. Ancak ülkemizde öğrenci merkezli öğrenme anlayışı yerine daha çok bilgi ve öğretmen ağırlıklı öğretim yapılmaktadır (Büyükkaragöz, 1990). Öğrencinin sınıf içi yaşama ilgi ve dikkatle devamının sağlanabilmesi, öğrenme yaşantılarından dışlanıp soyutlanmamasına bağlıdır. Sınıf ortamında toplumsal yaşamın anlamlı bir şekilde sürdürülebilmesi, her öğrencinin bir rol üstlenmesi ile sağlanır. Ancak bu süreçte oluşturulacak toplumsal çevrenin yapaylıktan uzak, gerçek yaşamla uyumlu olması gerekir (Özbaşı, 2002).

Doğal Koşullardan Kaynaklanan Devamsızlık Nedenleri: Yaşanılan yerin okula uzak olması, iklim koşullarındaki olumsuzluklar devamsızlığa neden olabilmektedir. Ülkemizde genel yönetim uzaklığa bağlı olumsuzlukların giderilmesi için taşınmalı, yatılı ve pansiyonlu ilköğretim gibi uygulamaları gerçekleştirmektedir. Aileler ise uzaklığa bağlı olumsuzlukları okulların bulunduğu yerlere yerleşerek ya da servislerle çocuklarını okullara ulaştırarak gidermeye çalışmaktadır. İklimle bağlı olumsuzluklar aileler tarafından çocuklarını koruyucu kendi özel önlemleriyle giderilmektedir. Resmi kurumlarca ise çok soğuk, yağışlı vb. elverişsiz hava koşullarının olduğu günlerde okullar tatil edilerek giderilmeye çalışılır.

Arkadaş Çevresinden Kaynaklanan Devamsızlık Nedenleri: Okula başlamadan önce çocukların dünyası aileleriyle ve ailelerinin onlara sağladığı olanaklarla sınırlıdır. Okul, çocuklara yeni

fırsatlar sunarak daha geniş bir dünyaya açılmalarını sağlar. Çocuklar okul yaşantılarıyla birlikte yeni arkadaşlar ve deneyimler edinmeye başlar (MEB, 2004). Öğrencilerin içinde buldukları toplumsal alanlar daha çok akran grupları ve arkadaş çevresidir. Bu çevrelerin öğrencinin eğitim yaşantıları üzerine önemli etkileri vardır. Okula uygun olmayan arkadaşlık ilişki ve etkileşimlerinin öğrencinin eğitim yaşantılarına bazı olumsuz etkileri olabilir. Öğrencinin eğitim yaşantılarına katılımını olumsuz yönde etkileyen arkadaş çevreleri, örgün eğitim sisteminden ayrı kalmış, kötü alışkanlıkları olan ve eğitime ilişkin olumlu bakış açısına sahip olmayan kişiler olarak sınıflandırılabilir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma ile ilköğretim okullarında öğrenci devamsızlığının nedenlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu genel amaç doğrultusunda araştırmanın problemi aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir: Yeşilevler İlköğretim Okulu 3/A Sınıfı'ndaki öğrenci devamsızlığının aileden, öğrenciden, okuldan, sınıftan, doğal koşullardan ve arkadaş çevresinden kaynaklanan nedenleri nelerdir?

Yöntem

Bu çalışmada örnek olay incelemesi ile öğrenci ve velilerin devamsızlık nedenlerine ilişkin görüşlerinin karşılaştırıldığı ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Örnek olay incelemesi, bir olayın derinliğine ve genişliğine, daha ayrıntılı ve gerçeğe yakın bir şekilde incelenmesini sağlar. Örnek olay inceleme modellerinde, tekil veya ilişkisel taramalar yapılabilir. Bu tür taramalarda, ilgili değişkenler üzerinde zamansal bir tarama ile istatistiksel çözümlenmeler yapılabilir. Ancak bu modelde, zamansal (boylamına) tarama, izleme yaklaşımı ile gerçekleştirilebilir (Karasar, 1994). Bu araştırmanın konu ve inceleme olmak üzere iki tür çalışma alanı vardır. Araştırmanın konu çalışma alanını 'ilköğretim okullarında öğrenci devamsızlığının nedenleri', inceleme alanını ise 2004-2005 öğretim yılı Ankara İli Yenimahalle İlçesi Yeşilevler İlköğretim Okulu 3/A Sınıfı öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmacı, bu sınıfın 2002-2003 öğretim yılından itibaren sınıf öğretmenliğini yapmaktadır. Sınıfa ilişkin bütün eğitsel süreçler incelendiğinde, en önemli sorunun devamsızlık olduğu görüldüğünden sorunun, örnek olay incelemesi ve ilişkisel tarama yöntemiyle çok yönlü olarak araştırılması kararlaştırılmıştır.

Verilerin Toplanması

Bu araştırma ile öğrenci devamsızlığına neden olan kaynakların neler olduğunun saptanması amaçlandığından, araştırma sürecinde 'Devamsızlık Nedenleri Görüşme Ölçeği' ile inceleme ve gözlem tekniği kullanılmıştır. İlköğretim okulu öğrencilerinin devamsızlık nedenlerine ilişkin maddelerin yer aldığı ölçek, araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin geliştirilmesinde aşağıdaki aşamalar izlenmiştir: Alanyazın taraması yapılarak devamsızlık nedenleriyle ilgili bilgiler edinilmeye çalışılmıştır. Araştırma kapsamındaki okulun yönetici, sınıf ve şube rehber öğretmenleriyle öğrenci devamsızlığına ilişkin görüşmeler yapılmıştır. Araştırmanın inceleme alanını oluşturan öğrencilerin ilköğretime başladığı 2002-2003 öğretim yılı başından itibaren sınıf defterlerindeki devam çizelgeleri incelenmiş; "geç kalan", "ders" ve "günlük" devamsızlıkları olan öğrenciler belirlenmiştir. Bu öğrenciler ve velileriyle görüşmeler yapılarak devamsızlık nedenleri saptanmaya çalışılmıştır.

Ölçek maddelerinin kapsam özellikleri açısından incelenmesi amacıyla Eğitim Yöneticiliği ve Deneticiliği alanında lisansüstü öğrenim görmüş denetçi, yönetici ve öğretmen görüşlerine başvurulmuştur. Uzmanlardan alınan görüşler doğrultusunda, ölçeğin aynı içerikteki ve ayrıntılı açıklamalar içeren maddeleri birleştirilerek daha anlamlı bir düzenleme yapılmaya çalışılmıştır. Bu yöntemle başlangıçta 29 olan madde sayısı 26'ya indirilmiştir. Ölçeğin güvenilirlik düzeyinin saptanması amacıyla ise araştırmanın yapıldığı sınıftaki 8 öğrenci ve velileriyle 14-29 Aralık 2004 tarihleri arasında ilk uygulama, 3-14 Ocak 2005 tarihleri arasında ise ikinci uygulama yapılmıştır.

İki uygulama arasında her madde ile ilgili olarak yüzdesel fark olup olmadığına bakılmış; uygulamaların her bir madde için yüzdeleri karşılaştırılmıştır. Yüzdelere ilişkin benzerlikler toplanarak ortalamaları alınmış; böylelikle her bir madde ve toplam ölçek için güvenilirlik düzeyinin ortalama olarak % 90,8 olduğu saptanmıştır.

Ölçekte devamsızlık nedenlerinin altı boyutta ele alındığı 26 maddeye yer verilmiş; ayrıca ölçek üzerinde “geç kalma”, “ders devamsızlığı” ve “günlük devamsızlık” türlerinin işaretleneceği üç sütun yer almıştır. Ölçekte aileden 5, öğrenciden 9, okuldan 4, sınıftan 3, doğal koşullardan 2 ve arkadaş çevresinden kaynaklanan devamsızlık nedenleri ile ilgili 3'er maddeye yer verilmiştir. Araştırma ölçeğiyle toplanan veriler, araştırma kapsamındaki sınıfın 7 Şubat-22 Nisan 2005 tarihleri arasındaki 55 günlük öğretim süresini kapsamıştır. Her öğrenci için sınıf defterinin devam çizelgesinden 55 güne ait geç kalma, ders ve günlük devamsızlık sayıları saptanmıştır. Devamsızlıkların saptanmasında, “geç kalma”, “ders devamsızlığı” ve “günlük devamsızlıkların” hangi tarihte, neden gerçekleştirildiği de belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmaya katılanlara görüşmenin amacının öğrenci devamsızlığı ile ilgili nedenleri belirlemek ve bunları onların da bilmesini sağlamak olduğu açıklanmıştır. Görüşmelere, araştırma kapsamındaki sınıftan 16'sı kız, 13'ü erkek olmak üzere toplam 29 öğrenci ile velileri katılmıştır. Araştırmanın gerçek durumu yansıtabilmesi için öğrenci ve velilerin görüşmelere yalnız katılmaları sağlanmıştır. Devamsızlık türlerine ilişkin olarak ifade edilen görüşler, devamsızlık nedenleriyle ilgili 6 tabloya işlenmiştir. Görüşmeler sonucu, araştırma kapsamındaki 55 günlük süre içerisinde “geç kalmaya” ilişkin 151, “ders devamsızlığına” ilişkin 72 ve “günlük devamsızlığa” ilişkin olarak da toplam 204 devamsızlık gerçekleştiği belirlenmiştir.

Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Veriler, devamsızlık tür ve nedenleri ile bunlara ilişkin öğrenci ve veli görüşlerini içeren “Devamsızlık Nedenleri Bulgu Formu”nda ilişkili oldukları gözeneklere frekans (f) ve % olarak işlenmiştir. Devamsızlık nedenlerinin 6 kaynağı, “aile, öğrenci, okul, sınıf, doğal koşullar ve arkadaş çevresinden kaynaklanan nedenler” olarak “geç kalma”, “ders devamsızlığı” ve “günlük devamsızlık” şeklindeki üç devamsızlık türüne göre tek tek ele alınmıştır. Verilerin çözümü ise 151 “geç kalma”, 72 “ders devamsızlığı” ile 204 “günlük devamsızlığın”, 6 devamsızlık kaynağının her biri içinde taşıdıkları frekans ve % oranları yorumlanarak yapılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde ‘aileden, öğrenciden, okuldan, sınıftan, doğal koşullardan ve arkadaş çevresinden’ kaynaklanan ve öğrenci devamsızlığına yol açan ‘geç kalma, ders devamsızlığı ve günlük devamsızlık’ türlerine ilişkin bulgular ayrı ayrı ele alınarak yorumlanmıştır.

Aileden Kaynaklanan Devamsızlık Nedenlerine İlişkin Görüşler

Araştırmada ilkönce aileden kaynaklanan ‘geç kalma, ders devamsızlığı ve günlük devamsızlık’ türlerine ilişkin olarak öğrenci ve veli görüşlerinden elde edilen veriler yorumlanmıştır. Tablo 1’de görüldüğü gibi hem öğrencilere hem de velilere göre aileden kaynaklanan en önemli geç kalma nedeni, ‘çocuğun okuluna zamanında hazırlanamamasıdır’ (md. 4). Dersler sabahleyin saat 7.40’ta başladığı için aile ve çocuk okula yetişebilmek için gerekli hazırlıkları zamanında yapamamaktadır. Diğer bir gecikme nedeni ‘ailenin çocuğun okuluna gidebilmesi için gerekli koşulları sağlayamamasıdır’ (md. 6). Ailenin öğrencinin okul yaşamı için karşılaması gereken beslenme, giyim, temizlik, kırtasiye ve sosyal yaşamla ilgili zorunlu gereksinimlerini karşılayamaması öğrencinin geç kalmasına yol açmaktadır. Öğrencilere göre aileden kaynaklanan en önemli günlük devamsızlık nedenleri ‘ailenin ekonomik gerekçelerle çocuğun işgücüne ihtiyaç duyması’ (md. 2) ile ‘ailenin çocuğun eğitimini beklenen düzeyde önemsememesi’ (md. 5) görülmektedir. Öğrenciler, ailelerinin ekonomik sıkıntıları içinde bulduklarını bu nedenle onların işgücüne gereksinim duyduklarını düşünmektedirler. Velilere göre ise aileden kaynaklanan en yüksek oranlı günlük devamsızlık nedenleri; ‘ailenin ekonomik

durumunun yetersiz olması' (md. 3) ile "ailenin, çocuğun okula gidebilmesi için gerekli koşulları sağlayamamasıdır (md. 6)". Velilere göre aileler, çocuklarının okullarına sürekli devamını sağlayacak ekonomik yeterlikten yoksundur. Aynı şekilde aileler, çocuklarının okul yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan beslenme, giyim, kırtasiye ve sosyal yaşam gereksinimlerini karşılamakta zorlanmaktadırlar.

Tablo 1.

Aileden Kaynaklanan Devamsızlık Nedenleriyle İlgili Görüşlerin Frekans ve Yüzde Dağılımı

Devamsızlık Türleri Grup	Geç Kalma				Ders Devamsızlığı				Günlük Devamsızlık			
	Öğrn.		Veli		Öğrn.		Veli		Öğrn.		Veli	
Maddeler	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1. Anne-babanın ayrı olması	-	-	-	-	-	-	-	-	12	5,9	11	5,4
2. Ailenin ekonomik gerçeklerle çocuğun iş gücüne ihtiyaç duyması.	-	-	-	-	6	8.3	2	2.7	62	30.4	15	7.4
3. Ailenin ekonomik durumunun yetersiz olması.	9	6	11	7.3	-	-	3	4	6	3	58	28.5
4. Çocuğun okuluna zamanında hazırlanamaması	53	35	50	33	2	2.7	2	2.7	-	-	-	-
5. Ailenin çocuğun eğitimini beklenen düzeyde önemsememesi	2	1.3	-	-	-	-	-	-	60	28	12	5.9
6. Ailenin çocuğun okula gidebilmesi için gerekli koşulları sağlayamaması	14	9.3	17	11.3	5	7	6	8.3	8	3.3	52	25.5

Öğrenciden Kaynaklanan Devamsızlık Nedenlerine İlişkin Görüşler

Hem öğrencilere hem de velilere göre öğrenciden kaynaklanan en yüksek oranlı ders devamsızlığı nedeni 'öğrencinin evde yapması gereken ders çalışmalarını zamanında yapamamasıdır' (md. 13). Tablo 2'de görüldüğü gibi her iki gruba göre de diğer ders devamsızlığı nedenleri 'öğrencinin başarısızlık korkusu yaşamaması' (md. 12) ile 'okula yalnız gelmekten korkmasıdır' (md. 14). Öğrenciler isteksizlik, aile içinde yaşanabilecek herhangi bir olumsuzluk, fiziksel, zihinsel, sosyal, psikososyal etkenler nedeniyle evde yapmaları gereken ders çalışmalarını yapamayabilirler. Ayrıca, öğrenciler düşük not alabilecekleri endişesi, öğretmenleri karşısında zor durumda kalabilecekleri düşüncesi, sorumluluklarını yerine getirememenin verebileceği üzüntü vb. nedenlerle ders devamsızlığı yapabilirler. Öğrenciler yaşları, kız ya da erkek oluşları, sosyal ya da doğal çevrelerine ilişkin korkuları, bireysel endişe veya kaygıları nedeniyle okullarına tek başına gelmekten korkabilirler. Öğrenci ve veli görüşlerine göre, "öğrencilerden kaynaklanan" en yüksek oranlı "günlük devamsızlık nedeni", "öğrencinin bedensel bir rahatsızlığının olmasıdır" (md. 9). Öğrenciler bedensel özelliklerine, doğal koşullara, salgın hastalıklara yakalanma durumlarına, tedavi gereksinimlerinin karşılanamamasına bağlı olarak okul yaşantıları sırasında çeşitli hastalıklar yaşayabilirler. Bu maddeyle ilgili olarak öğrenci ve velilerin birbirine yakın oranlarda görüş belirtmeleri, öğrencinin sağlık durumuna bağlı olumsuzlukların yakından izlendiğini göstermektedir.

Tablo 2.

Öğrenciden Kaynaklanan Devamsızlık Nedenleriyle İlgili Görüşlerin Frekans ve Yüzde Dağılımı

Devamsızlık Türleri Grup	Geç Kalma				Ders Devamsızlığı				Günlük Devamsızlık			
	Öğrn.		Veli		Öğrn.		Veli		Öğrn.		Veli	
Maddeler	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
7. Öğrencinin okulunu sevmemesi	-	-	1	0,7	4	5.5	5	7	6	3	7	3.4
8. Öğrencinin öğretmeninden korkması	-	-	-	-	1	1.4	1	1.4	-	-	2	0.9
9. Öğrencinin bedensel rahatsızlığının olması	1	0.7	1	0.7	-	-	1	1.4	35	17.2	32	15.7
10. Öğrencinin iletişim sorunları yaşaması	-	-	-	-	3	4	2	2.7	3	1.3	1	0.4
11. Öğrencinin öğretmenini sevmemesi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0.4
12. Öğrencinin başarısızlık korkusu yaşaması	-	-	1	0.7	7	9.8	8	11	3	1.3	3	1.3
13. Öğrencinin evde yapması gereken ders çalışmalarını zamanında yapamaması	4	2.6	4	2.6	14	19.4	15	20.8	-	-	1	0.4
14. Öğrencinin okula yalnız gelmekten korkması	7	4.6	5	3.3	7	9.8	7	9.8	-	-	-	-

Okuldan Kaynaklanan Devamsızlık Nedenlerine İlişkin Görüşler

Araştırmadan elde edilen verilere göre Tablo 3'te de görüldüğü gibi okuldan kaynaklanan etkenler arasında öğrencinin devamsızlığına yol açabilecek düzeyde herhangi bir neden bulunmamaktadır.

Tablo 3.

Okuldan Kaynaklanan Devamsızlık Nedenleriyle İlgili Görüşlerin Frekans ve Yüzde Dağılımı

Devamsızlık Türleri Grup	Geç Kalma				Ders Devamsızlığı				Günlük Devamsızlık			
	Öğrn.		Veli		Öğrn.		Veli		Öğrn.		Veli	
Maddeler	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
15. Okul yönetiminin öğrenci ve ailesi ile olumlu bir iletişim ortamı oluşturamaması	3	2	2	1.3	2	2.7	1	1.4	2	0.9	2	0.9
16. Okulun öğrencinin fiziki, zihinsel ve toplumsal yetersizliklerine yanıt verememesi	-	-	1	0,7	2	2.7	4	5.5	-	-	-	-
17. Okulun öğrencinin oyun gereksinimini karşılayacak olanaklardan yoksul olması	-	-	-	-	3	4	2	2.7	3	1.3	1	0.4
18. Okulun toplumsal olanaklarının yetersizliği	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Sınıftan Kaynaklanan Devamsızlık Nedenlerine İlişkin Görüşler

Sınıftan kaynaklanan nedenlerden Tablo 4'te de görüldüğü gibi "sınıf içi yaşantıların öğrenci ilgi ve gereksinimlerini karşılayamaması (md. 19)" nedeni ders devamsızlığına yol açmaktadır. Öğrenciler sınıf içi yaşantıların her aşamasında, her etkinlikte bir rol almak isterler. Öğrenci sınıf içi etkinliklerde tatmin olacak, gereksinimini karşılayacak, ilgisine yanıt bulacak bir neden arar. Bulamadığında ise devamsızlık yapabilir.

Tablo 4.

Sınıftan Kaynaklanan Devamsızlık Nedenleriyle İlgili Görüşlerin Frekans ve Yüzde Dağılımı

Devamsızlık Türleri Grup	Geç Kalma				Ders Devamsızlığı				Günlük Devamsızlık			
	Öğrn.		Veli		Öğrn.		Veli		Öğrn.		Veli	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Maddeler												
19. Sınıf içi yaşamın öğrenci ilgi ve gereksinimlerini karşılayamaması	5	3.3	4	2.6	7	9.8	5	7	4	1.7	3	1.3
20. Öğrencinin öğrenme etkinliklerinden dışlanması	-	-	1	0.7	-	-	1	1.4	-	-	1	0.4
21. Öğretmenin öğrenciye ilgi ve sevgi göstermemesi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Doğal Koşullardan Kaynaklanan Devamsızlık Nedenlerine İlişkin Görüşler

Doğal koşullardan kaynaklanan nedenler, öğrencilerin geç kalmalarına neden olmaktadır. Tablo 5'te görüldüğü gibi "evin okula uzak olması (md. 22)" ile "havanın soğuk ya da yağışlı olması (md. 23)" öğrenci ve veli gruplarına göre, yaklaşık aynı oranlarda gecikmeye neden olmaktadır. Öğrencinin evinin okulun yakınında bulunmaması, onun okula ulaşabilmek için daha fazla zaman harcamasına neden olmakta, bu durum da gecikmeye yol açmaktadır. Ayrıca aşırı soğuklar, kar, fırtına ve yağmur gibi olumsuzluklar da öğrencinin zamanında okuluna ulaşmasına engel olmaktadır.

Tablo 5.

Doğal Koşullardan Kaynaklanan Devamsızlık Nedenleriyle İlgili Görüşlerin Frekans ve Yüzde Dağılımı

Devamsızlık Türleri Grup	Geç Kalma				Ders Devamsızlığı				Günlük Devamsızlık			
	Öğrn.		Veli		Öğrn.		Veli		Öğrn.		Veli	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Maddeler												
22. Öğrencinin evinin okula uzak olması	20	13.2	23	15	1	1.4	2	2.7	-	-	-	-
23. Havanın soğuk ya da yağışlı olması	22	14.6	19	12.6	3	4	2	2.7	-	-	2	0.9

Arkadaş Çevresinden Kaynaklanan Devamsızlık Nedenlerine İlişkin Görüşler

Araştırma sürecinde, öğrenci ve veli görüşlerinden elde edilen verilere göre, arkadaş çevresinden kaynaklanan nedenler Tablo 6'da yer verildiği gibi öğrencilerin devamsızlığına neden olacak düzeyde olumsuzluklara yol açmamaktadır. Bu bulgu, öğrencilerin okulu daha çekici buldukları şeklinde de yorumlanabilir. Bu durum, ailelerin çocuklarını arkadaş çevresinin olumsuz etkilerinden korudukları anlamına da gelebilir.

Tablo 6.

Arkadaş Çevresinden Kaynaklanan Devamsızlık Nedenleriyle İlgili Görüşlerin Frekans ve Yüzde Dağılımı

Devamsızlık Türleri Grup	Geç Kalma		Ders Devamsızlığı				Günlük Devamsızlık					
	Öğrn.		Veli		Öğrn.		Veli		Öğrn.		Veli	
Maddeler	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
24. Eğitim sisteminde yer almayan kişilerle arkadaşlık yapılması	-	-	2	1.3	-	-	-	-	-	-	-	-
25. Kötü alışkanlıkları olanlarla arkadaş olunması	-	-	-	-	-	-	2	2.7	-	-	-	-
26. Arkadaş çevresi ile birlikte olmanın, okulda bulunmaya tercih edilmesi	11	7.3	9	6	5	7	4	5.5	-	-	-	-

Tartışma

Türkiye eğitim sisteminde, zorunlu öğretim süresinin 5 yıldan 8 yıla çıkarılması, ilköğretime "tam zamanlı devamın önemini" daha da artmıştır. Çünkü zorunlu eğitim süresinin artırılması, ilköğretimi, ortaöğretime geçişin ve ortaöğretimde niteliğin temel belirleyicisi haline getirmiştir. Bu araştırma sürecinde, öğrencilerin okullarına devamsızlıkları "geç kalma, ders devamsızlığı ve günlük devamsızlık" olmak üzere 3 ayrı türde ele alınmıştır. Araştırma sonuçlarına göre en fazla devamsızlık günlük devamsızlık türünde gerçekleşmiştir. Bu devamsızlığın en önemli nedenleri ise "ailelerin ekonomik gerekçelerle çocuklarının işgücüne ihtiyaç duyması, ekonomik durumlarının yetersiz olması, çocuklarının eğitimini beklenen düzeyde önemseyememesi ve onların okullarına devamı için gerekli koşulları sağlayamamasıdır." Kadı (2000)'ya göre, ailelerin ekonomik olanaksızlıklar nedeniyle çocukların işgücüne ihtiyaç duyması, çocuklarına ilgisizlikleri ve çocukların sorunlarını paylaşmamaları ile mevsimlik işlerde çalışan ailelerin çocuklarını da yanlarında çalıştırmak istemeleri ilköğretimde öğrencilerin devamsızlığına yol açmaktadır. Ayrıca erkek çocukların işgücünden faydalanılması ile kız çocuklarının okuma-yazma öğrenmelerinin yeterli görülmesi de devamsızlığa neden olan etkenler arasında görülmektedir.

Öğrencilerin ailelerinden kaynaklanan yetersizlikler, onların sürekli devamsızlığıyla birlikte okul terklerine bile yol açmaktadır. Güler'in (2002) "Çocuk İşgücü ve Eğitim" konulu araştırmasından elde ettiği sonuçlara göre, ailedeki çocuk sayısının fazla olması ve gelir düşüklüğü ile ailenin eğitimin önemi konusundaki bilgi yoksunluğu, çocukları kaçınılmaz bir şekilde iş yaşamına girmeye zorlamaktadır. Şahabettinoğlu ve arkadaşlarınca (2002) yapılan çalışmada, eğitimin özellikle kadın eğitiminin çocukların okula devamında son derece etkili olduğu, hanehalkı reisinin kadın olmasının çocuğun okula gitme olasılığını artırdığı, ailenin eğitim düzeyi arttıkça çocukların çalışma hayatına erken atılma riskinin azaldığı bulgularına ulaşılmıştır. Bakış ve arkadaşlarınca (2009) yapılan çalışmaya göre ise gelir düşüklüğünün yanı sıra, geleneksel aile değerlerinin kadınlara biçtiği rol, kızların eğitimden çok, ev içi roller üstlenmesi, kız çocuklarının okullaşmasını, dolayısıyla okullarına devamını olumsuz yönde etkilemektedir. Ailenin sosyal statü bakımından daha yüksek olması ise eğitime katılım olasılığını, özellikle kızların katılım olasılığını yükseltmektedir. Dinçer ve Kolaşın (2009)'e göre, ortaöğretimde, öğrenci başarısında eşitsizliğin en önemli belirleyicileri, öğrencilerin sosyoekonomik ve akademik yetersizlikleridir. Ayrıca öğrencilerin kayıtlı oldukları program tipi de başarıyı etkileyen önemli bir etkenidir.

Yapılan çalışmaya göre, ilköğretimde devamsızlığın çoğunlukla öğrenci ve aileden kaynaklandığı saptanmış, özellikle aileden kaynaklanan sosyoekonomik olanaksızlıkların öğrencilerin okullarına "tam zamanlı devamını" engellediği bulunmuştur. Avrupa Komisyonu

(2005) tarafından AB üyesi 25 ülke ile OECD üyesi ABD, Avustralya, Kanada, Japonya ve Türkiye’de ilk ve ortaöğretimde okul terklerine ilişkin bir araştırma yapılmış bu ülkeler arasında en yüksek okul terk oranlarına sahip ülkenin Türkiye olduğu saptanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, okul terklerinin daha çok öğrencilerin içinde buldukları ekonomik ve sosyal olumsuzluklar nedeniyle yaşandığı ortaya çıkmıştır. Okullarını terk eden öğrencilerin eğitimle kazanılması gereken nitelikleri kazanmadıklarından iş piyasasında da dezavantajlı bir konuma düştükleri saptanmıştır. Bu öğrencilerin, aynı zamanda yoksulluk ve toplumsal dışlanma risklerinin de arttığı belirlenmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Derslerin sabahleyin saat 07.40’ta başlaması, öğrencilerin geç kalmasına neden olmaktadır. Mevsime göre iklim koşullarından kaynaklanan olumsuzluklar da öğrencilerin geç kalmasına yol açmaktadır. Öğrencilerin ders çalışma isteği ve gereksinimi duymamaları, ders çalışma yöntem ve tekniklerini bilmemeleri, ailesel ve bireysel sorunları ise ders devamsızlığına neden olmaktadır. Öğrenciler sınavlarda başarısızlık yaşayabilecekleri endişesi, öğretmenlerine ya da ailelerine karşı sorumluluklarını yerine getirememekten kaynaklanan düşünceleri nedeniyle de ders devamsızlığı yapmaktadırlar. Aileler çocuklarının eğitimini okula sürekli devamlarını sağlayacak şekilde, hedeflenen düzeyde önemseyememekte, bu olgu ise öğrencilerin günlük devamsızlığına neden olmaktadır. Ailelerin çocuklarının beslenme, giyim, kırtasiye ve sosyal yaşamla ilgili gereksinimlerini karşılayabilecek ekonomik yeterliğe sahip olmamaları ve ekonomik gerekçelerle çocuklarının işgücüne ihtiyaç duymaları da öğrencilerin günlük devamsızlığına yol açmaktadır. Öğrencilerin bedensel rahatsızlıkları, mevsime bağlı salgın hastalıklara yakalanma durumları ve tedavi gereksinimlerinin karşılanamaması da günlük devamsızlığa neden olmaktadır. Araştırmadan elde edilen bu sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

Yarım gün öğretim yapılan okullarda tam gün öğretime geçilmelidir. Öğrencilerle ailelerine, evde ders çalışma yöntem ve teknikleri konusunda bilgi, beceri ve uygulama yeterliği kazandırılmalıdır. Öğrenciye kendini gerçekleştirme olanağı sunulmalı, onun aşırı derecede başarısızlık kaygısı yaşamaması engellenmelidir. Ailelerin eğitime ilişkin olumlu tutum geliştirmeleri sağlanmalı, eğitimin çocuğun ve ailenin yaşamında etkili değişimi başlatabileceği benimsenmelidir. Aileye çocuklarının ve kendilerinin giderlerini karşılayacak ekonomik destek sağlanmalıdır. Öğrencinin sağlık durumu yakından izlenmeli, sağlıklı bir bedensel gelişime sahip olması için ona gereken destek sağlanmalıdır.

Kaynakça

- Bakış, O., Levent, H., İnel, A. ve Polat, S. (2009). *Türkiye’de Eğitime Erişimin Belirleyicileri*. İstanbul: Sabancı Üniversitesi İstanbul Politikalar Merkezi.
- Başaran, İ. E. (1996). *Eğitim Yönetimi*. Ankara: Yargıcı Matbaası.
- Belç, F. (1993). “Anne ve Babaların Çocuğun Okul Başarısına Yardım ve Katkıları.” Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Bilgin, M. (1990). “Ankara Merkez İlçelerindeki Ortaokullarda Okul ile Ailenin İşbirliği ve Sorunları.” Yayımlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Planlaması Bilim Dalı, Ankara.
- Burns, R.C. (1993). *Parents and schools: from to parents*. Washington: National Education Association.
- Büyükkaragöz, S. (1990). *Demokrasi Eğitimi*. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.

- Dinçer, M. A. ve Kolaşın, G. U. (2009). *Türkiye’de Öğrenci Başarısında Eşitsizliğin Belirleyicileri*. İstanbul: Sabancı Üniversitesi Karaköy İletişim Merkezi.
- Eastman, G. (1998). *Family involvement in education*. Madison WI: Wisconsin Department of Education.
- Eğitim Reformu Girişimi. (2008). *Herkes İçin Kaliteli Eğitim 2003-2007*. İstanbul: Sabancı Üniversitesi İstanbul Politikalar Merkezi.
- Eğitim Reformu Girişimi. (2009). *Eğitimde Eşitlik Politika Analizi ve Öneriler*. İstanbul: Sabancı Üniversitesi İstanbul Politikalar Merkezi.
- European Commission. (2005). *Early school leavers final report (Ref. DG EAC 38/04)*. DG EAC A report submitted by GHK.
- Funkhouser, J. E., Gonzales, M. R. & Moles, O. C. (1998). *Family involvement in children’s education*. Washington: USA Department of Education.
- Güler, E. Ç. (2002). Çocuk İşgücü ve Eğitim (ss. 223-234). *Türkiye’de Çalışan Çocuklar Semineri, 29-31 Mayıs 2001 Ankara, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü ve Uluslararası Çalışma Örgütü-ILO*. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.
- Gilmore, J. (1985). Improving the attendance of primary children by involving parents in their education. ERIC Document Number: ED 264941.
- Jones, V. & Jones, L. S. (1997). *Responsible classroom discipline: creating positive learning environments and solving problems*. Boston: Allyn and Bacon.
- Kadı, Z. (2000). “Adana İl Merkezindeki İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Sürekli Devamsızlık Nedenleri.” Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Malatya.
- Karasar, N. (1994). *Bilimsel Araştırma Yöntemi, Kavramlar, İlkeler, Teknikler (6. Basım)*. Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd.
- MEB. (1997a). *1997-2000 İcra Planı*. Ankara: Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı.
- MEB. (1997b). Sekiz Yıllık Kesintisiz Zorunlu Eğitim Kanunu. 23084 Sayılı Resmi Gazete.
- MEB. (2004). İlköğretim Kurumları Yönetmeliği. 25620 Sayılı Resmi Gazete.
- Mowat, D. L. & White, C. (1985). Medical examination of school entrants: Later school problems and absenteeism of attenders and non-attenders. ERIC Number: EJ 314735.
- Öner, Ö. (1997). School education bill. <http://www.wa.gov.au/cabinet/barnett/minstat/sebill/sebill05.htm> adresinden 27 Aralık 2005 tarihinde indirilmiştir.
- Özbaş, M. (2002). “İlköğretim Okulu Müdürlerinin Sınıf İçi Etkinliklerin Denetiminde Yapmaları Gereken ve Yapmakta Oldukları İşler Konusunda Müdür ve Öğretmen Görüşleri.” Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özbaş, M. (2009). İlköğretim okullarında okul-aile ilişkileri. IV. Ulusal Eğitim Yönetimi Kongresi Bildiriler Kitabı (s. 362-367). Denizli: Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi
- Rosenthal, D. M. & Sawyers, I. Y. (1996). Building successful home / school partnership. *Childhood Education*, 72 (4), 194-200.
- Şahabettinoğlu, M., Uyanık, D., Ayhan, N., Bakır, M.A. ve Ataöv, A. (2002). Çocukların Temel Eğitime Katılmasının Sosyoekonomik Engelleri ve Destekleri (ss. 235-255). *Türkiye’de Çalışan Çocuklar Semineri, 29-31 Mayıs 2001 Ankara, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü*

- ve Uluslararası Çalışma Örgütü-ILO*. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.
- Taymaz, H. (2000). *İlköğretim ve Ortaöğretim Okul Müdürleri İçin Okul Yönetimi, Okul Yöneticisinin İş Alanları, Alanlara Giren İşler, İşlerin İşlemleri İşlem Basamakları*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Tutar, H. (2002). "Türk Cumhuriyetleri ve Akraba Topluluklarından Gelen Öğrencilerin Başarısızlık Nedenleri." Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Kırıkkale.
- Uğürol, Y. (1998). Öğrenen Sınıfta Öğretmen-Öğrenci Davranışları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 15, 335-344.
- Yavuzer, H. (1992). *Ana Baba Okulu*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yaylacı, A. F. (1990). "İlköğretim Okullarında Ailenin Okula Katılımı." Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.